

ט"ו בשבט, תשע"ד, 16.1.2014

גיליון מס' 392

פרשת יתרו

שנת ימים תעבור

מאת יוחנן בן-יעקב, קיבוץ כפר עציון

קיבוץ כפר עציון מצוי בימים אלה בקדחת דיונים לקראת אפשרות החלטה על שינוי אורחות החיים. מציעים לנו שיטה לפיה כל חבר וחברה יבחרו בין מסלול שיתופי למסלול פרטני, ביחס לתקציב האישי ולחובת ההתפרנסות. בתקנון העבודה המעודכן הוצע לרשום במסלול הפרטני: "אין חובת עבודה".

האמנם ראוי משפט זה להופיע בתקנון קיבוץ דתי? - לטעמי, לא! הנימוק מפורש בפרשתנו: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל-מְלַאכְתְּךָ יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַה' אֱ-לֹהֶיךָ" (שמות כ' ח-ט). אמנם כן, רוב מוני המצוות, הפרשנים והפוסקים, מתמקדים בחלק השני של הפסוק - מצוות השביתה ממלאכה בשבת. רש"י מבאר: "כשתבוא שבת, היא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה". הראב"ע בפירושו הקצר: "מותר לך לעבוד ואינה מצווה". עמוס חכם, ב"דעת מקרא" מבאר: "במשך שישה ימים רצופים אתה רשאי לעבוד". לדעתו המילים "ששת ימים תעבוד" לכאורה מיותרות, משום שהכתוב בא לבאר את עניינו של יום השבת. "שלאחר שישה ימים שהעבודה מותרת בהם בא יום השביעי שהעבודה אסורה בו". לשיטה רווחת זו הרי באמת אין חובת עבודה מהתורה, לכל היותר מותר לנו לעבוד בהם.

לעומתם, רבי יהודה הנשיא, שבוודאי לא היה מקוטלי הקנים באגם, סבר: "רבי אומר הרי זו גזרה [מצווה] אחרת, שכשם שנצטוו ישראל על מצוות עשה של שבת כך נצטוו על המלאכה" (מכילתא דרשב"י, שמות כ'). ציטוט זה מובא גם בשם רבי אליעזר באבות דרבי נתן (נוסח ב' כ"א). הדיון כאן אינו בערכה, חשיבותה וחביבותה של המלאכה, אלא בשאלה: האם חלה עלינו חובה לעשות מלאכה בששת ימי החול, או שמא רק רשות היא לנו? שפע רב של מקורות, מאמרים וספרים עומדים לרשותנו בסוגיית זו (למשל "יגיע כפיך" מאת המחנך, הרב יהושע יוסף הגר לאו ז"ל, מרכז שפירא, תשע"ג; "העבודה במקורות", מאת מנחם אסף, ירושלים, תשמ"ה ועוד).

אציין לדוגמה בלבד עוד שני מקורות מעט פחות ידועים, לביסוס חובת המלאכה המוטלת עלינו: בעל "ספר החינוך", כתב בשרשי מצוות ברית המילה עיקרון חשוב:

"והעם הנבחר, חפץ השם יתברך להשלים תכונתו, ורצה להיות ההשלמה על ידי האדם, ולא בראו [את האדם - יוחנן] שלם מבטן, לרמז אליו כי כאשר תשלום [תושלם - יוחנן] צורת גופו על ידו, כן בידו להשלים צורת נפשו בהכשר פעלותיו" (מצווה ב' פרשת לך לך).

לדעתו, מצוות המילה מלמדת אותנו שני דברים: הקב"ה לא השלים את בריאת העולם, אלא הותיר את מלאכת ההשלמה בידינו. השלמה זו אינה רק בתחום הרוח, העיון, אלא קודם כל בתחום החומר, השלמה פיזית, המעשה האנושי הראשוני ביותר לתיקון העולם. מתוקף כך חייבים הורים יהודיים לעשות מעשה בגופו של כל בן. כך מתחיל יהודי את חייו.

המלבי"ם (רבי מאיר ליבוש בן יחיאל מיכל וייזר, תקס"ט-תר"מ 1809-1879), באר את דברי הקב"ה למשה: "הֲבֵא נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יְדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאֵה וַהֲנֵה יְדוֹ מִצְרַעַת פְּשָׁלֵג" (שמות ד' ו):

"האדם נברא לבנות ולנטוע ולהיות שותף לה' במעשי בראשית, על-ידי שיעסוק בדברים שעליהם העולם עומד. והנחת ידו בחיקו היא העצלות והרפיון ממלאכה שטומן ידו בחיקו ואינו עושה דבר. והראה לו ה' שכשהניח ידו בחיקו נעשית מצורעת ... שנחשבה כאילו מתה ובטלה".

בהשראת מקורות תורניים רבים ומגוונים עיצב "הקיבוץ הדתי" את דרכו הרעיונית והמעשית ביחס לעבודה, בה ראינו חובה, קדושה, וערך מכונן בששת ימי המעשה. דווקא מתוך כך צומחת ועולה קדושת השבת.

ובפשטות, **"יש חובת עבודה"**! גם אם במסלולי הפרטה מסוימים לא חלה על החברים חובת פרנסה, ולא נקבעת הגדרה להיקף חובת העבודה.

ובהקשר זה עולה עוד שאלה מעניינת: האם נוכל לתמוך במעבר ממלכתי לחמישה ימי עבודה בשבוע?! ציניקנים אומרים: הבה נתחיל בחובת עבודה יום אחד בשבוע ונתקדם עד לשישה ימים ...

יוחנן בן-יעקב, בן וחבר קיבוץ כפר עציון מיום חידושו, חבר גרעין "עלומים" וממייסדי קיבוץ "עלומים"; יו"ר ועד האגודה הקהילתית "קבוצת אברהם" בכפר עציון; מנכ"ל עמותת ההנצחה "בני גוש עציון", כותב עבודת דוקטור על "תנועות הנוער הציוניות-דתיות בפולין"; במשרד החינוך הקים וניהל את תכנית הפציב"ה (חינוך פורמאלי ציוני-יהודי בברית המועצות לשעבר) והיה ממונה על המכינות הקדם-צבאיות. לשעבר, מזכ"ל בני-עקיבא, יו"ר מועצת תנועות הנוער בישראל, ויועץ שר החינוך. נמנה על הצוות המייסד של בית ספר עדה כפר-עציון מדרך קבוצות נוער בפולין, סב ל-17 נכדים, אב לשישה.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בעורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בעורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il